

Lapsistrategia, lapsivaikutusten arviointi ja lapsibudjetointi YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen toimeenpanon välineinä

Esa Iivonen ja Kirsi Pollari

Lapsen oikeuksien ajankohtaispäivä 16.11.2018

MANNERHEIMIN
LASTENSUOJELULIITTO

LASTENSUOJELUN
KESKUSLIITTO

Lapsen oikeuksien sopimus velvoittaa

Yleissopimus lapsen oikeuksista (LOS) hyväksyttiin YK:n yleiskokouksessa 20.11.1989

Lapsen oikeuksien sopimus on **oikeudellisesti velvoittava ihmisoikeussopimus**

Lapsen oikeuksien sopimus tuli Suomessa voimaan vuonna 1991 ja se on **osa Suomen oikeusjärjestystä**

Julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen (perustuslain 22 §)

Lapsen oikeuksien sopimuksen täytäntöönpano

Sopimusvaltion on **ryhdyttävä kaikkiin tarpeellisiin lainsäädännöllisiin, hallinnollisiin ja muihin toimiin sopimukseen sisältyvien oikeuksien panemiseksi täytäntöön**

Lapsistrategia, lapsivaikutusten arviointi ja lapsibudjetointi ovat lapsen oikeuksien sopimuksen **tärkeitä täytäntöönpanon välineitä**

Oikeusperustainen kansallinen lapsistrategia

”Jotta koko hallitus ja kaikki sen tasot edistäisivät ja kunnioittaisivat lapsen oikeuksia, hallituksen on toimittava **yleissopimukseen perustuvan yhdistävän, kattavan ja oikeusperustaisen kansallisen strategian pohjalta.**”

Lapsen oikeuksien komitea, lapsen oikeuksien sopimuksen yleisiä täytäntöönpanotoimia koskeva yleiskommentti nro 5, kohta 28

Lapsipolitiikan sirpaleisuus ja epäjohtonmukaisuus

- Lapsi-, nuoriso- ja perhepolitiikka on ollut Suomessa hajanaista, sirpaleista ja siitä johtuen myös epäjohtonmukaista. Lapsen oikeuksien komitea on todennut, että **Suomesta puuttuu kattava lapsipolitiikan koordinaatio.**
- Lapsen oikeuksien komitea korostaa, että **lapsen oikeuksien sopimuksen täytäntöönpano edellyttää koordinointia** ministeriöiden välillä, keskushallinnon, alue- ja paikallistason välillä sekä julkisen vallan ja kansalaisyhteiskunnan välillä.

Lapsen oikeuksien komitea on kehottanut Suomea laatimaan lapsistrategian

- YK:n lapsen oikeuksien komitea on esittänyt huolenaan, ettei Suomella ole kattavaa toimintapolitiikkaa ja -suunnitelmaa lapsen oikeuksien sopimuksen täytäntöön panemiseksi.
- Komitea suosittelee, että **Suomi kehittää kattavan toimintapolitiikan ja -suunnitelman (lapsistrategian) lapsen oikeuksien sopimuksen tehokkaaseen täytäntöönpanoon.**

Tavoitteellinen lapsistrategia

- Lapsen oikeuksien komitea suosittelee, että **lapsistrategiaan sisällytetään päämääriä ja tavoitteita**, joiden avulla pystytään varmistamaan, että kaikki lapset voivat nauttia oikeuksistaan ja **seuraamaan asetettujen tavoitteiden toteutumista**.
- Strategia olisi sidottava alakohtaisiin, kansallisiin, maakunnallisiin ja kunnallisiin strategioihin ja talousarvioihin.

Lapsen oikeuksien sopimuksen yleisperiaatteet

•**Syrjimättömyys**

•(2 artikla)

**Lapsen edun
ensisijaisuus**

(3 artikla)

**Lapsen oikeus elämään,
henkiinjäämiseen ja
kehittymiseen**

(6 artikla)

•**Lapsen näkemysten
kunnioittaminen (oikeus
tulla kuulluksi)**

•(12 artikla)

Strategiassa erityisesti huomioon otettavia kokonaisuuksia (1)

Lapsen edun ensisijaisuuden aktiivinen soveltaminen: lapsivaikutusten arviointi ja lapsibudjetointi keskeisinä välineinä

Lasten ja nuorten **syrjinnän ja eriarvoisuuden torjunta**

Lasten ja nuorten kokonaisvaltaisen **hyvinvoinnin edistäminen**

Strategiassa erityisesti huomioon otettavia kokonaisuuksia (2)

Lasten ja nuorten **kuulemisen, osallisuuden ja vaikutusmahdollisuuksien** edistäminen

Lasten ja nuorten **läheis- ja vertaissuhteiden** tukeminen

Laadukkaan **varhaiskasvatuksen ja koulutuksen** kehittäminen

Strategiassa erityisesti huomioon otettavia kokonaisuuksia (3)

Lasten, nuorten ja perheiden yksilöllisiin tarpeisiin vastaavien **sosiaali- ja terveystalveluiden** kehittäminen

Lapsiperheiden **riittävän elintason ja sosiaaliturvan** varmistaminen ja lapsiperheköyhyyden torjuminen

Strategiassa erityisesti huomioon otettavia kokonaisuuksia (4)

Lapsen **erityisen suojelun** varmistaminen kaikissa lasten kasvu- ja kehitysympäristöissä

Lasten **suojaus kaikenlaiselta väkivallalta**, mukaan lukien lasten ja nuorten keskinäinen väkivalta

Lasten **harrastusten ja muun vapaa-ajantoiminnan** edistäminen

Strategiassa erityisesti huomioon otettavia kokonaisuuksia (5)

Vammaisten lasten oikeuksien ja osallistumismahdollisuuksien turvaaminen

Kielelliseen, etniseen tai muuhun vähemmistöön kuuluvien lasten oikeuksien ja osallistumismahdollisuuksien turvaaminen

Strategiassa olisi hyvä huomioida myös

- YK:n lapsen oikeuksien komitean ja muiden ihmisoikeusvalvontaelinten suositukset,
- ylimpien laillisuusvalvojien (eduskunnan oikeusasiamiehen ja valtioneuvoston oikeuskanslerin) kannanotot,
- lapsiasiavaltuutetun ja muiden erityisvaltuutettujen,
- hallinnon eri tasojen,
- tutkimuksen sekä
- kansalaisyhteiskunnan

lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvointia ja oikeuksien toteutumista koskevat keskeiset havainnot

Lapsivaikutusten arviointi

” Sen varmistaminen, että lapsen etu otetaan ensisijaisesti huomioon kaikissa lapsia koskevissa toimissa ja että lapsen oikeuksien sopimuksen kaikkia määräyksiä kunnioitetaan lainsäädännön ja politiikkojen suunnittelussa ja toteuttamisessa kaikilla hallintotasoilla, edellyttää jatkuvaa lapsivaikutusten arviointia.”

Lapsen oikeuksien komitea, lapsen oikeuksien sopimuksen yleisiä täytäntöönpanotoimia koskeva yleiskommentti nro 5, kohta 45

Lapsivaikutusten arviointi on väline lasten etujen selvittämiseen

Lapsia koskevissa päätöksissä on **ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu** (lapsen oikeuksien sopimuksen 3 artikla)

Lapsivaikutusten arviointi on **wäline lasten edun selvittämiseen**

Lapsivaikutusten arvioinnissa tarkastellaan **lasten hyvinvointiin ja oikeuksiin vaikuttavia tekijöitä kokonaisuutena**

Lapsen oikeuksien sopimus ja siinä turvatut oikeudet muodostavat perustan arvioinnille

Lapsivaikutusten arvioinnin peruskysymykset

Syrjimättömyys: Minkälaisia vaikutuksia eri vaihtoehtoilla on erilaisiin lapsiryhmiin ja miten heikommassa asemassa olevien lasten asemaa voitaisiin parantaa?

Lapsen oikeus kehittymiseen: Miten ratkaisu vaikuttaa lasten hyvinvointiin lyhyellä ja pitkällä aikavälillä?

Lapsen näkemysten kunnioittaminen / lapsen oikeus tulla kuulluksi: Miten lapsia ja nuoria kuullaan ja mitkä ovat heidän näkemyksensä asiassa?

Lapsen edun ensisijaisuus: Miten eri vaihtoehdot kokonaisvaltaisesti vaikuttavat lasten hyvinvointiin ja oikeuksien toteutumiseen? Miten päätöksessä myönteisiä vaikutuksia voitaisiin vahvistaa ja kielteisiä vaikutuksia poistaa tai ainakin lieventää?

Lapsivaikutusten arviointi osaksi päätöksentekoprosessia

Lapsivaikutusten arvioinnin
tulisi olla
**säännönmukainen osa
pätöksentekoprosessia**

Arviointi tulisi tehdä
**riittävän varhaisessa
vaiheessa valmistelua,**
jotta sillä on aito merkitys
prosessissa

Arvioinnin toteuttamisessa
voidaan käyttää **erilaisia
menettelytapoja.** Isoissa
asioissa tehdään laajempi
arviointi

**Moniammatillista
osaamista** syytä hyödyntää
tarpeen mukaisesti

**Arvioinnin tulokset
huomioon**
jatkovalmistelussa ja
pätöksenteossa

Lapsibudjetointi

” Komitean on tiedettävä, mihin toimiin on ryhdytty kaikilla hallintotasoilla sen varmistamiseksi, että taloudellisessa ja sosiaalisessa suunnittelussa ja päätöksenteossa sekä talousarviopäätöksissä otetaan ensisijaisesti huomioon lasten etu ja että lapsia, erityisesti syrjäytyneitä ja epäedullisessa asemassa olevia lapsiryhmiä, suojellaan talouspolitiikkojen tai taloudellisten laskusuhdanteiden kielteisiltä vaikutuksilta.”

Lapsen oikeuksien komitea, lapsen oikeuksien sopimuksen yleisiä täytäntöönpanotoimia koskeva yleiskommentti nro 5, kohta

Periaatteet lapsibudjetoinnissa

Lapsen oikeuksien sopimuksen yleisperiaatteet

- Syrjimättömyys
- Lapsen edun ensisijaisuus
- Oikeus elämään, henkiinjäämiseen ja kehittymiseen
- Oikeus tulla kuulluksi

Talousarvioperiaatteet

- Vaikuttavuus
- Tehokkuus
- Oikeudenmukaisuus
- Läpinäkyvyys
- Kestävyys

Lapsibudjetointi: Vaikuttavuus ja tehokkuus

Vaikuttavuus

- Talousarvion suunnittelu, hyväksyminen, toimeenpano ja seuranta lapsen oikeuksia edistävällä tavalla
- Miten talousarvio vaikuttaa eri lapsiryhmiin? Tavoitteena varmistaa parhaat mahdolliset tulokset, kiinnittäen erityishuomiota haavoittuvassa asemassa oleviin lapsiin

Tehokkuus

- Kustannustehokas voimavarojen käyttö ja lasten oikeuksien suojeleminen ja turvaaminen

Lapsibudjetointi: Oikeudenmukaisuus, läpinäkyvyys, kestävyys

Oikeudenmukaisuus

- Ketään lapsia tai lapsiryhmiä ei saa syrjiä julkisten varojen käytön välityksellä
- Voimavarojen oikeudenmukainen kohdentaminen tasa-arvon edistämiseksi ja eriarvoisuuden vähentämiseksi

Läpinäkyvyys

- Varainhoitojärjestelmät ja -käytännöt, jotka ovat avoimesti tarkasteltavissa

Kestävyys

- Nykyisten ja tulevien lapsisukupolvien etu huomioitava, leikkausten rajoitusedellytykset

Voimavarat

Kehittämistoiminta

Lapsivaikutusten arviointi

Lapsibudjetointi

Lapsistrategia

Substanssilainsäädäntö

Perusoikeudet

Ihmisoikeudet

**Erityisesti lapsen oikeuksien
sopimus**

Kiitos!

Twitter @Esalivonen

Twitter @kirsi_pollari